

ІЛЬІН А. Н.,аспірант кафедри кримінально –
правових дисциплін*(Одеський державного університету
внутрішніх справ)*

УДК 347.965:342.78(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.47>**ВОЄННИЙ СТАН ЯК ПРИЧИНА ПОСЯГАНЬ НА ПРАВОВИЙ СТАТУС
ЗАХИСНИКА ТА ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ**

У статті здійснено комплексний аналіз воєнного стану як чинника, що істотно впливає на правовий статус захисника та представника особи в Україні. Автор доводить, що особливий правовий режим, запроваджений у відповідь на збройну агресію, хоча і спрямований на захист суверенітету та територіальної цілісності держави, водночас створює сприятливе середовище для зловживань, обмеження конституційних прав та формування нових загроз для надання професійної правничої допомоги.

Зазначено, що характерними проявами таких посягань є перешкоджання доступу захисників та представників осіб до клієнтів у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, тиск у вигляді вручення повісток під час надання професійної правничої допомоги, психологічні та фізичні форми впливу. Вбачається, що практика ототожнення адвоката з його клієнтом також залишається серйозною проблемою, оскільки підриває принцип незалежності адвокатської професії та ставить під сумнів гарантії справедливого судочинства.

Узагальнено статистичні дані органів адвокатського самоврядування та правоохоронних органів, які свідчать про зростання кількості правопорушень, спрямованих проти захисників та представників осіб у період воєнного стану. Окрема увага приділена аналізу положень кримінального процесуального законодавства, що передбачають спрощений порядок проведення обшуків та арештів майна, який на практиці нерідко використовується для створення перешкод в реалізації права особи на захист.

Зроблено висновок, що воєнний стан є не лише об'єктивним правовим і соціальним детермінантом, але й чинником, який сприяє формуванню негативних стереотипів щодо ролі захисників та представників осіб у суспільстві, де їх починають сприймати як опонентів державних інтересів. Водночас наголошено на відсутності цілісного підходу до осмислення воєнного стану в Україні як специфічного криміногенного чинника, що зумовлює нові форми та масштаби посягань на права захисника й представника особи.

Автор підкреслює, що подолання таких загроз можливе лише за умови суворого дотримання законодавчих гарантій адвокатської діяльності навіть в умовах війни, а також посилення контролю й активізації притягнення до відповідальності за посягання на правовий статус захисника та представника особи.

Ключові слова: *воєнний стан, право на захист, адвокат, захисник, представник особи, правовий статус, посягання на професійні права захисника та представника особи.*

Ilin A. N. Martial law as a cause of infringements on the legal status of a defense attorney and representatives

The article provides a comprehensive analysis of martial law as a factor that significantly affects the legal status of defense attorney and representatives in Ukraine. The author argues that the introduction of a special legal regime, although primarily aimed at safeguarding state sovereignty and territorial integrity in response to armed aggression, simultaneously creates a favorable environment for abuses, restrictions of constitutional rights, and the emergence of new threats to the provision of professional legal assistance.

It is emphasized that the characteristic manifestations of such infringements include obstruction of defense attorney and representatives' access to clients in territorial recruitment and social support centers, pressure in the form of serving draft notices during the provision of professional legal aid, as well as psychological and physical forms of coercion. It appears that the practice of identifying a lawyer with his or her client also remains a serious issue, as it undermines the principle of independence of the legal profession and calls into question the guarantees of fair trial.

The article summarizes statistical data from bar self-governance bodies and law enforcement agencies, which demonstrate an increase in the number of offenses directed against defense attorney and representatives during the period of martial law. Particular attention is given to the provisions of criminal procedural legislation that establish simplified procedures for searches and property seizures, which in practice are often used to obstruct the exercise of the right to defense.

It is concluded that martial law is not only an objective legal and social determinant but also a factor contributing to the formation of negative stereotypes about the role of defense attorney and representatives in society, where they are increasingly perceived as opponents of state interests. At the same time, the absence of a comprehensive approach to understanding martial law in Ukraine as a specific criminogenic factor that predetermines new forms and scales of infringements on the rights of defense attorney and representatives is highlighted. The author stresses that overcoming such threats is possible only under the condition of strict adherence to legislative guarantees of legal practice even in wartime, along with strengthening oversight and ensuring accountability for violations of the legal status of defense attorney and representatives.

Key words: *martial law, right to defense, lawyer, defense attorney, representative, legal status, infringements on professional rights of defense attorney and representatives.*

Вступ. Воєнний стан, запроваджений в Україні у зв'язку зі збройною агресією російської федерації, безперечно є особливим правовим режимом, має на меті забезпечення обороноздатності та національної безпеки. Водночас, його введення об'єктивно супроводжується обмеженням прав і свобод, зміною правового регулювання та посиленням контролю з боку державних інститутів. І хоча зазначені заходи, загалом, спрямовані на стабілізацію, підтримання публічного порядку та безпеки в умовах збройної агресії, вони одночасно створюють ризики порушення правового статусу окремих категорій суб'єктів, зокрема захисників та представників осіб. У період дії воєнного стану, як свідчить практика, зростає кількість посягань на їхні професійні права, що зумовлено як специфікою правового режиму, так і соціально-політичними чинниками, характерними для воєнного часу.

Посягання на правовий статус захисників та представників осіб проявляються у різноманітних формах: від обмеження доступу до клієнтів та процесуальних бар'єрів до прямого тиску, погроз чи навіть застосування фізичного насильства. Воєнний стан, зокрема, сприяє

цьому через посилення ролі силових структур, зловживання владою, та загальну дестабілізацію правопорядку, що ускладнює реалізацію гарантій професійної діяльності захисників та представників осіб.

Отже, постає необхідність ґрунтовного аналізу воєнного стану в Україні як причини посягань на правовий статус захисника та представника особи, адже саме вони гарантують реалізацію прав громадян у кризових умовах, а також пошуку належних механізмів протидії таким негативним явищам.

Стан наукового дослідження. Дослідження проблематики посягань на правовий статус захисника та представника особи в умовах воєнного стану поступово набуває все більшої наукової актуальності. Упродовж тривалого часу з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну переважна більшість наукових праць була присвячена загальним аспектам забезпечення прав людини у період воєнного стану, а також його впливу на правосуддя та адвокатуру.

Водночас тривалість збройної агресії, трансформація соціальних відносин та поступова адаптація правових механізмів до умов воєнного стану закономірно підвищують актуальність аналізу його впливу саме на реалізацію правового статусу захисника та представника особи, а також пошуку дієвих механізмів вирішення проблем, що виникли внаслідок його запровадження.

На зростання загроз для професійної діяльності адвокатів у зв'язку з введенням воєнного стану обґрунтовано наголошували І. Федорончук, В. Заборовський, В. Манзюк, І. Ревуцька, Д. Русанівська, О. Вересюк, Х. Доманська, В. Кіяниця та інші.

Попри наявні напрацювання, бракує глибоких досліджень, що системно аналізують саме вплив воєнного стану в Україні на правовий статус захисника і представника особи. З огляду на актуальність і практичну значимість проблеми, дана стаття має на меті частково заповнити окреслену прогалину, запропонувавши цілісний юридичний аналіз порушень прав захисників і представників осіб у воєнний час.

Метою даної статті є, передусім, аналіз правового режиму воєнного стану як причини посягань на правовий статус захисника та представника особи в Україні, із подальшим концептуальним окресленням напрямів удосконалення гарантій надання професійної правничої допомоги.

Виклад основного матеріалу. Станом на 2025 рік Україна продовжує функціонувати в умовах правового режиму воєнного стану, що було запроваджено у відповідь на збройну агресію російської федерації. Водночас воєнний стан істотно впливає на реалізацію прав і свобод громадян, у тому числі на гарантії правової допомоги, доступу до правосуддя та представництва в суді.

Разом з тим Основний Закон України імперативно встановлює, що конституційні права та свободи, у тому числі право на захист, не можуть бути обмежені навіть у воєнний час. Конституція України у статті 59 закріплює право кожної особи на професійну правничу допомогу. При цьому, як свідчить положення ст. 64 Основного Закону, це право належить до числа тих, які не можуть бути обмежені навіть у період надзвичайного чи воєнного стану. Відповідно, діяльність захисників і представників осіб у період війни є ключовою для гарантування прав людини [1].

Попри незмінність конституційних гарантій, введення воєнного стану спричинило появу нових обмежень для захисників та представників осіб. З початком повномасштабної збройної агресії російської федерації усі державні органи та соціальні інституції, в тому числі система правосуддя перебували у «шоковому» стані. За цих умов регламентоване функціонування правових механізмів стало надзвичайно проблематичним, що зумовило потребу у прийнятті низки нормативно-правових актів, які адаптували процесуальні правила до нових реалій, однак правовий статус захисника та представника особи у формально-юридичному вимірі істотних змін не зазнав.

Паралельно виникли цілком логічні, хоча й обтяжливі, обмеження практичної реалізації статусу захисника і представника: комендантська година, припинення роботи судів

і відкладення розглядів на невизначений строк, перебої транспортного сполучення, збої в електронних системах тощо. Однак ці фактори сприймалися радше як неминучі наслідки воєнної агресії, ніж як прямий результат дії правового режиму воєнного стану.

Характерно, що саме в цей період фіксувалося зменшення реєстрації правопорушень щодо захисників і представників осіб, а також зниження кількості скарг до органів адвокатського самоврядування та інших уповноважених інституцій.

З плином часу правова система адаптувалась до нових умов; судочинство в цілому відновило стабільне функціонування, хоч і з характерними особливостями – регулярними повітряними тривогами, повідомленнями про замінування, зміненою територіальною підсудністю у зв'язку з неможливістю функціонування деяких судів у районах активних бойових дій, тощо. Водночас у професійній діяльності захисників та представників осіб почали проявлятися нові перешкоди, які помітно ускладнюють або унеможлиблюють належне виконання професійних обов'язків. Зростає кількість посягань на їхню діяльність: перешкоджання, погроз, дискредитації, фізичного насильства, а також випадків обмеження доступу до клієнтів, суду, процесуальних документів, тощо.

Збільшення порушень гарантій правової допомоги фіксується органами різних рівнів, уповноваженими на збирання й опрацювання відповідної інформації. За офіційною статистикою Офісу Генерального прокурора, кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на діяльність адвокатів, досягла довоєнних показників і, вочевидь, має тенденцію до їх перевищення за підсумками поточного року. Радою адвокатів України Національної асоціації адвокатів України (НААУ) ще 8 червня 2024 року було прийнято рішення № 38, яким було констатовано наявність системної проблеми, та наголошено, що порушення прав адвокатів під час здійснення ними адвокатської діяльності неможливо виправдати воєнним станом [2].

Водночас окремі правозастосовні механізми, запроваджені саме у зв'язку з воєнним станом, створили ґрунт для зловживань. Однією з причин зазначених порушень є проведення обшуків без ухвали слідчого судді та накладення арешту на вилучене майно в обхід звичайної процедури. Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає особливий порядок здійснення досудового розслідування у період воєнного стану: відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, за відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень, передбачених, зокрема, статтями 232-234, 170, 173 (надання дозволу на проведення огляду, обшуку та вирішення питання про арешт майна), їх виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або слідчого, погодженим із прокурором [3, ст. 615]. Її мета полягала у забезпеченні можливості оперативного реагування у випадках, коли через бойові дії або відсутність суддів неможливо отримати ухвалу суду. Проте на практиці саме ця норма стала інструментом для систематичних зловживань. У багатьох випадках правоохоронні органи використовували її не як виняток, а як загальне правило, обходячи встановлену Конституцією України гарантію судового контролю за обмеженням прав особи.

Крім зазначеного порядку, що діє лише в умовах воєнного стану, законодавець допускає проведення обшуку у «невідкладних» випадках – пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням підозрюваних [3, ст. 233]. Хоча такі дії формально обґрунтовуються інтересами національної безпеки, нечіткість формулювання цієї норми часто стає інструментом обходу попереднього судового дозволу, а звернення до слідчого судді відбувається вже після фактичного проведення дії, нібито для надання їй «законності». При цьому власники майна та їхні представники фактично позбавлені можливості брати участь у розгляді питання арешту майна, що додатково звужує процесуальні гарантії.

Обидва випадки демонструють ситуацію, коли конституційні гарантії та процесуальні права обмежуються саме завдяки особливому режиму, що надає правоохоронним органам додаткові дискреційні можливості.

Найпоширенішим видом посягань на правовий статус захисника та представника особи в умовах воєнного стану стали обмеження доступу до клієнтів у територіальних

центрах комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) або під час здійснення мобілізаційних заходів. Такі дії набули процесуальних, фізичних та психологічних форм.

До процесуальних форм належать, зокрема, недопуск до клієнтів, вилучення документів чи носіїв інформації без відповідного дозволу, з очевидним порушенням адвокатської таємниці.

Показовим є випадок у Волинському обласному ТЦК та СП, коли у серпні 2024 року адвокатку не допустили до мобілізованого громадянина, попри належним чином підтвердженні повноваження. Через значний суспільний резонанс на ситуацію відреагував Уповноважений Верховної ради України з прав людини, нагадавши про недопустимість позбавлення права на професійну правничу допомогу навіть під час війни [4].

Інший промовистий епізод – у Черкаському обласному ТЦК, де адвоката безпідставно звинуватили у підробленні договору про правничу допомогу, мотивуючи це тим, що мобілізований нібито не міг підписати документ через утримання без телефону, та ініціювали звернення до правоохоронних органів. За результатом розгляду відповідного звернення було встановлено відсутність в діях представника складу злочину. В свою чергу, Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ дійшов висновку про наявність в діях представників ТЦК та СП ознак перешкоджання законній діяльності адвоката і завідомо неправдивого повідомлення про злочин [5].

Більш тяжкою формою посягань в умовах воєнного стану стало застосування фізичної сили щодо захисників та представників осіб під час виконання ними професійних обов'язків.

Розширення повноважень ТЦК та СП, а також правоохоронних органів у процесі мобілізації, в умовах воєнного стану, створило передумови для застосування неправомірного фізичного примусу під приводом «захисту національної безпеки» або «усунення перешкод». На практиці, склався «зручний» механізм усунення захисників та представників осіб від надання правничої допомоги клієнту з метою безперешкодного здійснення мобілізаційних заходів.

Показовим є випадок у місті Харкові, коли у січні 2025 року до адвокатки, яка надавала правничу допомогу мобілізованому, було застосовано фізичну силу і словесні образи, її силоміць виштовхнули з приміщення військово-лікарської комісії, фактично унеможлививши виконання професійних функцій. Подібні інциденти були кваліфіковані як порушення права на особисту недоторканність та порушення гарантованих законодавством прав адвокатів [6].

Психологічній форми посягань виявляється у погрозах, дискредитації через ЗМІ, а також у практиці викликів до ТЦК у день судового засідання. Новітнім різновидом тиску стало примушування адвокатів до виконання мобілізаційних процедур у процесі надання правничої допомоги. Такі інструменти, формально легальні в умовах збройної агресії, важко кваліфікувати втручанням в діяльність захисника чи представника особи, що пояснює їх широке застосування. Попри рішення Ради адвокатів України НААУ № 66 від 2 серпня 2022 року про неприпустимість вручення повісток адвокатам під час виконання ними обов'язків у судах та правоохоронних органах, відповідні практики зберігаються і дотепер [7]. Характерним є випадок, коли після участі в обшуку представники ТЦК та СП намагалися вручити адвокату повістку. Хоча адвокат не перепиняв процедуру вручення повістки, сам факт такого втручання є формою тиску. У травні 2025 року НААУ зафіксувала позапроцесуальний тиск у Подільському районному суді м. Києва, коли поліцейські, викликані прокурором, намагалися затримати адвокатів під час засідання для доставки до ТЦК та СП, але завдяки втручанням Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ затримання вдалося уникнути [8].

Зазначені приклади свідчать про те, що органи досудового розслідування та органи процесуального керівництва використовують механізми мобілізації як інструмент впливу на захисників та представників осіб.

Окремою причиною посягань на правовий статус захисника та представника особи і, водночас, формою порушення гарантій їх діяльності є ототожнення з клієнтом, що заборонено як на національному, так і на міжнародному рівні.

Вказана проблематика вже протягом тривалого часу є предметом наукової дискусії. Акцентовану увагу ще станом на 2023 рік цій темі приділив І. Федорончук в своєму дисертаційному дослідженні, дійшовши висновку, що під час війни загострилось питання ототожнення адвоката з клієнтом, адже досить часто, захищаючи осіб, яких підозрюють чи обвинувачують у державній зраді, колабораціонізмі, масових вбивствах цивільного населення, здійснення катування та ін., суспільство сприймає адвоката як особу, яка виправдовує вчинення таких дій, що є некоректним і не відповідає дійсності [9, с. 129].

Практика ототожнення захисника та представника особи з клієнтом існувала і до повномасштабної вторгнення, проте за час дії воєнного стану набула розповсюдження та нових форм. Показовим прикладом стало затримання в 2025 році адвокатки, яка захищала, за даними ЗМІ, керівника проросійського угруповання, у справі про створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань, напередодні засідання, де вона мала здійснювати свої професійні функції [10].

З урахуванням зазначеної тенденції доречно погодитись із позицією І. Федорончука, який наголошував, що заборона ототожнення адвоката з клієнтом має беззаперечно виконуватися за будь-яких умов незалежно від категорії справ та стадії їх розгляду, адже, як показує практика, відстоювання адвокатом, який надає правову допомогу та здійснює захист клієнта відповідно до чинного законодавства України, правової позиції сторони захисту, не відображає особисте ставлення адвоката до вчиненого клієнтом та виправдання цих дій як людиною [11, с. 125].

Узагальнюючи наведене, маємо підстави констатувати, що збройна агресія та режим воєнного стану стали самостійною й суттєвою причиною посягань на правовий статус захисника та представника особи, причому наслідки триватимуть і після скасування особливого режиму.

Загалом, за даними офіційної статистики, звітів правоохоронних органів, адвокатського самоврядування та моніторингових організацій, в умовах воєнного стану зберігається тенденція до зростання посягань на правовий статус захисників і представників осіб.

Так, за відомостями Національної асоціації адвокатів України, у першому півріччі 2025 року приблизно третина скарг, поданих до Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, стосується неправомірних дій ТЦК та СП, зокрема перешкоджання або блокування доступу до клієнтів [8].

Про масові випадки тиску повідомляють і громадські організації: Асоціація правників України влітку 2025 року заявила про поширені втручання правоохоронних органів у діяльність адвокатів (затримання та повідомлення про підозру без належних підстав, прослуховування, обшуки без судового рішення, вилучення носіїв інформації з адвокатською таємницею, тощо) [12].

З огляду на кількість і системність порушень, їх види та форми, можна зробити висновок, що правовий режим воєнного стану в Україні виступає самостійним соціально-правовим детермінантом посягань на правовий статус захисника чи представника особи. Його об'єктивними факторами є: переоцінка балансу між безпекою і свободою з девальвацією індивідуальних прав на користь колективної безпеки та публічного інтересу; звуження демократичних гарантій, що породжує зловживання владою; стресова дестабілізація і послаблення інституційної незалежності. Ці фактори, по суті, створюють сприятливе середовище для посягань, оскільки контрольні механізми стають менш ефективними. Специфічною ж ознакою є суб'єктивний фактор – сприйняття порушниками захисників і представників не як елементу правової системи, а як опонентів «національним інтересам».

Вже на даному етапі, наслідком погіршення стану дотримання конституційного права на професійну правничу допомогу та гарантій адвокатської діяльності стало ухвалення законопроекту № 12320 від 16 грудня 2024 року, спрямованого на створення дієвого механізму захисту прав захисників та представників осіб від незаконного втручання, шляхом деталізації диспозиції ст. 397 КК України, зміни підслідності відповідних кримінальних проваджень та доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення статтею 185-16, що встановлює відповідальність за публічне ототожнення адвоката з клієнтом [13].

Ефективність прийнятих законодавчих змін, очевидно, можна буде оцінити лише з часом, проте заходи, що вживаються, на наш погляд, є намаганням вирішити нагальні проблеми. Водночас питання потребує більш комплексного законодавчого врегулювання, поглиблених досліджень і вироблення реальних запобіжників та механізмів оперативного реагування на відповідні інциденти.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що воєнний стан в Україні виступає не лише необхідним інструментом забезпечення державного суверенітету та національної безпеки, але й специфічним соціально-правовим детермінантом, який істотно трансформує умови здійснення професійної діяльності захисників та представників осіб. З одного боку, особливий правовий режим створює передумови для збереження публічного порядку та протидії збройній агресії, проте, з іншого – формує сприятливий ґрунт для зловживань і порушень, які підривають гарантії адвокатської діяльності. Важливо підкреслити, що практика воєнного часу засвідчила поширення різноманітних форм посягань – від обмеження доступу до клієнтів у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки до застосування фізичного та психологічного тиску, включно з небезпечною тенденцією ототожнення адвоката з його клієнтом, що прямо суперечить як національним, так і міжнародним правовим стандартам.

Отже, цілком закономірним є висновок, що гарантії діяльності захисників та представників осіб мають залишатися непорушними навіть в умовах надзвичайного правового режиму. Будь-які посягання на їх правовий статус повинні розцінюватися як загроза верховенству права та демократичним засадам державності. Подолання виявлених негативних тенденцій можливе лише за умови комплексного перегляду підходів до регулювання діяльності захисників та представників осіб у воєнний час, посилення відповідальності за незаконне втручання у їх професійну діяльність та утвердження принципу верховенства права як беззаперечного орієнтира правотворчої та правозастосовної практики.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.07.2025).
2. Рішення Ради адвокатів України НААУ № 38 «Щодо порушень професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності під час мобілізаційних заходів». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2024-06-08-r-shennya-rau-38_6686b397de1dc.pdf (дата звернення: 13.07.2025).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.07.2025).
4. Будь-які звернення до поліції, чи до обласного ТЦК, на жаль, не давали результату: адвокат Татарин про недопуск до Волинського ТЦК. URL: <https://advokatpost.com/bud-iaki-zvernennia-do-politsii-chy-do-oblasnoho-ttsk-na-zhal-ne-davaly-rezultatu-advokat-tataryn-pro-nedopusk-do-volynskoho-ttsk/> (дата звернення: 13.07.2025).
5. У Черкаському ТЦК порушують не тільки права мобілізованих, а і перешкоджають наданню правничої допомоги адвокатами. URL: <https://advokatpost.com/u-cherkaskomu-ttsk-porushuiut-ne-tilky-prava-mobilizovanykh-a-i-pereshkodzhaiut-nadanniu-pravnychoi-dopomohy-advokatamy/> (дата звернення: 13.07.2025).
6. Комітет НААУ розглянув нові випадки насильства щодо адвокатів у ТЦК. URL: <https://unba.org.ua/news/10517-komitet-naau-rozglyanuv-novi-vipadki-nasilstva-shodo-advokativ-u-tck.html> (дата звернення: 13.07.2025).
7. Рішення Ради адвокатів України НААУ № 66 «Про неприпустимість тиску на адвокатів шляхом вручення повістки про прибуття в центр комплектування та соціальної підтримки в судах та правоохоронних органах під час виконання професійних обов'язків». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-08-02-r-shennya-rau-66_62fcfcbef3d6.pdf (дата звернення: 14.07.2025).

8. Звіт Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ за I півріччя 2025 року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9_%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf (дата звернення: 14.07.2025).

9. Федорончук І.В. Кримінологічна характеристика та запобігання втручання у діяльність захисника чи представника особи: Дис. д-ра філософії: 081 /Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2023. 289 с.

10. Адвокат – це не спільник злочинця, а гарант справедливості суду. URL: <https://unba.org.ua/publications/10285-advokat-ce-ne-spil-nik-zlochincya-a-garant-spravedlivosti-sudu-e-solodko.html> (дата звернення: 14.07.2025).

11. Федорончук І. В. Ототоження адвоката з клієнтом: нові виклики для захисників в умовах воєнного стану // Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності в сучасних умовах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 26 трав. 2023 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2023. – С. 155. URL: https://studgorodok.khai.edu/assets/documents/6684/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_26.05.2023.pdf#page=155 (дата звернення: 14.07.2025).

12. Заява Асоціація правників України щодо порушення правоохоронними органами професійних прав і гарантій адвокатів та права на захист/ URL: https://uba.ua/documents/2025/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%83_%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B9_%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.pdf (дата звернення: 14.07.2025).

13. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності» (реєстр. № 12320 від 16.12.2024) URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45435> (дата звернення: 14.07.2025).

